

Folkenborg museum

En arena for mathistorie og bærekraftig matkunnskap

Av Erik Tresselt

Folkenborg museum er en kulturarvsarena med et stort potensial, men den har også et sterkt behov for revitalisering. Østfoldmuseene satser nå på mat som bærende idé på Folkenborg, og dersom alle krefter i den nye storkommunen går sammen om å utvikle museet, kan Indre Østfold få en turistattraksjon det ikke finnes maken til i Norge.

Jeg vil med dette slå et slag for Folkenborg museum, det folkekjære bygdetunet som har vært det viktigste samlingsstedet i Eidsberg siden 1936, og før det et bygdesentrum i århundrer. Det er dermed ikke tilfeldig at Inga fra Varteig søkte ly på gården, der hun vinteren 1204 fødte Norges kommende konge Håkon Håkonsen! Gitt den stolte historien og de lange tradisjonene skulle man tro at det sydet av liv på Folkenborg, men med unntak av nødvendig bygningsvedlikehold og skjøtsel av uteområdene, har det knapt vært publikumsrettet aktivitet her siden pandemien startet. Sant å si hadde det gamle samlingsstedet vært en skygge av seg selv i mange år før det.

Kanskje lyder det paradoksalt, men en viktig forklaring på den dalende interessen er nok Folkenborgs ensidige orientering mot lokalmiljøet. Dette ga mening all den tid museet var drevet av frivillige med hjemstavnsfølelsen som

drivkraft. Men med profesjonaliseringen av museet som kom med innlemmelsen i Østfoldmuseet (senere Østfoldmuseene) i 2006, ble museets ansatte forpliktet til å heve blikket og levere på flere områder. Dermed mistet museet litt av kontakten med grasrota, samtidig som bygdetunformatet og små ressurser gjorde Folkenborg lite egnet til å nå bredere ut. I tillegg har nok en generell økning i kulturtilbud og nye livsstils- og reisevaner bidratt til nedgangen i besøkstallet de siste 10–15 år.

Krevende drift

Økonomisk er det harde tider for Folkenborg museum. Vi er få ansatte, har dyre alarmsystemer, mange hus og gjenstander som trenger mye vedlikehold, samt et stort uteområde som krever kontinuerlig stell. Riktignok får vi god hjelp av en liten krets dyktige og hardtarbeidende frivillige fra Eidsberg historielag, men deres innsats skulle vært et overflødigshorn og ikke et arbeidstilskudd for å få endene til å møtes. Situasjonen er blitt ytterligere skjerpet den senere tid som følge av at den nye storkommunen har valgt å kutte en bevilgning som ikke har vært pris- og lønnsjustert siden 2013. Skal Folkenborg ha livets rett må vi derfor tenke helt nytt.

Vi er allerede godt i gang med den omstillingen Folkenborgs fremtid er

avhengig av. Hovedgrepet er å rette fokus mot *mat* i bred forstand. Dette temaet viderefører Folkenborgs rolle som landbruksmuseum og åpner for mange interessante perspektiver som både kan underholde og skape refleksjon. Særlig ønsker vi å løfte frem bærekraftsspørsmål i fortid, nåtid og fremtid – en tematikk som ikke er mindre aktuell etter FNs skremmende klimarapport. Vi vil slå et slag for den norske matkulturen, men vi vil også sette den inn i en global sammenheng.

«Til bords på Folkenborg»

Etableringen av undervisningsopplegget *Til bords på Folkenborg* er første skritt på veien mot en matrelatert museumsprofil. Gjennom å dyrke sine egne grønnsaker og tilberede en hønemiddag, får skoleelever større kjennskap til hvor maten vår kommer fra, og blir samtidig utfordret til å spise mat vi normalt kaster. Prosjektet innebærer et tett samarbeid med Mysen barneskole, hvormed en ny krets av frivillige er i ferd med å vokse frem i forbindelse med skjøtsel av skolehagen. I tillegg har vi etablert bikuber, fått bygget et flott drivhus med tilhørende bod, og deltar i et større skolehagenettverk. Siden vi ser hvor meningsfullt og engasjerende

det er for alle deltagere og hjelpere i prosjektet, er det viktig for oss å legge til rette for dette selv om ressursene våre er knappe.

Undervisningsprosjektet tilknyttet skolehagen har flere unike trekk og et betydelig vekstpotensial, men har likevel et umiskjennelig lokalt preg. Dersom Folkenborg skal ta steget opp og bli en «snakkis» som kan tiltrekke seg besøkende og turister fra hele Norge – ja, til med fra utlandet – så må vi tørre å tenke mye større. Vi må ha noe som ingen andre i Norge har!

«Disgusting Food» og ekstreme opplevelser

For å kunne tiltrekke oss et stort publikum har vi inngått et samarbeid med *Disgusting Food Museum* (DFM) i Malmø. Konseptet innebærer etablering av en utstilling som har fokus på eksotiske og ekle matretter hentet fra alle hjørner av verden. Gjestene utfordres til å smake på maten og til flytte egne grenser for hva som er spiselig og uspiselig. I forlengelsen av denne opplevelsen inviteres gjestene til å utforske resten av museet gjennom aktiviteter som forbinder utstillingens utfordrende tematikk med jordbrukshistorie og lokale mattradisjoner. I Malmø står folk i kø for å komme inn på Disgusting Food

Museum, og som eneste visningssted i Norge har vi nå landet en gullkantet avtale med dem. Vårt håp er at kommunen, turistnæringen og andre interessenter ser det samme om oss.

Tilknyttet forskningsprosjekt

På vegne av Østfoldmuseene er Folkenborg tilknyttet forskningsprosjektet *FoodLessons* i regi av SIFO (Statens institutt for forbruksforskning). Dette storslåtte prosjektet skal se nærmere på hvordan en revitalisering av vår kulinariske arv kan bidra til identitetskapning, merkevarebygging og markedsføring av Matnasjonen Norge. Gjennom undervisningen tilknyttet skolehagen på Folkenborg blir vårt bidrag å utforske nyskapende museumsaktiviteter som kan formidle rikdommen og relevansen av norsk landbruks- og mat-historie for nåtiden og fremtiden. At vi på denne måten blir innlemmet i et fremtredende forskningsmiljø tilknyttet næringsliv, universiteter og museer i inn- og utland er ikke bare gjevt for Folkenborg, men er en fjær i hatten for hele Indre Østfold.

Eneste profesjonelle kulturarv-arena i kommunen

Som del av Østfoldmuseene er Folkenborg den eneste profesjonelle kulturarvsarenaen i den nye storkommunen. Dette betyr at vi har forpliktelser og et mulighetsrom som fundamentalt skiller oss fra tradisjonelle bygdemuseer. Gjennom Østfoldmuseene er vi tilknyttet en rekke nasjonale og internasjonale nettverk, kan dra veksler på over 60 svært kvalifiserte medarbeidere, og har en stemme i politikktutforming av kulturarvssektoren i Norge. Alt dette

tilsier at Folkenborg museum har en helt spesiell stilling i Indre Østfold, og vi er beredt til å ta det ansvaret som følger med.

Vi har dessuten et ess i ermet: Indre Østfold er Norges største jordbrukskommune og var arnested for det første moderne, økologiske jordbruket i Norge (Sletner). Dette er et fantastisk utgangspunkt for å lokke turister og besøkende til det mange mener er «Norges Toscana»!

Folkenborg museum vil mer enn gjerne gå i bresjen for dette arbeidet, men med på laget trenger vi kommune, turistnæring og alle andre som brenner for norsk mat, for historie og for Indre Østfold.

Tilslutning fra historielagets styre

Som tilføyelse til beskrivelsen Erik Tresselt her gir oss, bør det nevnes at historielagets styre vedtok enstemmig på sitt septembermøte (2021) å støtte og stille seg bak Østfoldmuseenes og artikkelens planer og visjoner for en revitalisering av Folkenborg museum.

Lykkes vi med disse planene vil dette skape ressurser til å ta vare på og forvalte det fysiske museet og gjenstandene våre på en god måte i tiden som kommer. Da kan museet fortsette å være en flott arena for formidling av historie og kulturarv, og rett inn i tiden vi lever i.